

**NUSIKALSTAMA OKUPACINĖS POLITIKOS SISTEMA – OKUPACINIŲ
(REPRESINIŲ) STRUKTŪRŲ VAIDMUO IR KALOBARAVIMAS SU JOMIS
1944-1953 m.**

IŠVADOS

Patvirtinos komisijoje
2003-12-17

1. 1944 m. prasidėjus sovietinei reokupacijai, svarbiausia ir vienintelė oficiali politinė struktūra bei politinio režimo ramstis Lietuvoje vėl tapo komunistų partija - Visasajunginė komunistų partija (bolševikų). Jos sudedamoji dalis - Lietuvos komunistų partija (bolševikų) - buvo teritorinė VKP(b) organizacija, atlikusi okupacinės administracijos valdžios funkcijas. LKP(b) neturėjo visuomenėje jokio autoriteto ir politinės galios be SSRS karinių ir represinių struktūrų išlaikyti valdžią. LKP(b) Lietuvos visuomenės buvo vertinama kaip lietuvių tautai svetima ir priešiška organizacija.
2. LKP(b) lietuviai sudarė mažumą (1947 m. -18 proc., 1953 m. 38 proc.). Beveik visi partiniai renginiai vykdavo rusų kalba, raštvedyba, didžioji dalis partinės literatūra buvo rengiama rusų kalba. LKP(b) tapo Lietuvos rusinimo šerdimi. LKP(b) nariai dažniausiai buvo menkai išsilavinę. Bendrųjų visuomenės dorovinių bei religinių vertybių ignoravimas ir net priešiškas požiūris į jas turėjo įtakos komunistų amoraliam elgesiui ir žiaurumui toje visuomenėje.
3. Pagrindinė LKP(b) funkcija buvo besąlygiškas ir nesvarstytinas VKP(b) CK, VKP(b) CK Politbiuro ir aukščiausios jų valdžios J.Stalino direktyvų įgyvendinimas. Svarbiausi LKP(b) uždaviniai ir tikslai buvo Lietuvos sovietizacija ir komunistinio režimo įtvirtinimas, kovos su tautiniu pagrindžiu organizavimas ir stalininės kadru politikos vykdymas. Visa komunistų partijos politika įtvirtinant sovietinį režimą Lietuvoje buvo vykdoma visai slaptai. Nuo visuomenės buvo slepiamos ne tik planuojamos represijos ar teroro akcijos, bet ir elementarūs kasdieninio gyvenimo klausimai.
4. Vienas iš svarbiausių partinių struktūrų uždavinių buvo kasdieninė "liaudies ar klasinių priešų" paieška ir jų represavimo organizavimas. Galima išskirti 4 kategorijas žmonių ar socialinių grupių, kurios tapo VKP(b) – LKP(b) represijų politikos aukomis Lietuvoje: (1) partizanai ir pagrindžio organizacijų nariai, jų rėmėjai ("buržuaziniai nacionalistai"), (2) ūkininkai ("buožės"), (3) sovietinių įstaigų tarnautojai, mokytojai, inteligentai ir kt., buvę nepriklausomos Lietuvos politikai, tarnautojai, kariai, kiti pareigūnai ("politiškai ir socialiai nepatikimi elementai"), (4) katalikų dvasininkai ("reakcingoji katalikų dvasininkija"). Visi šie žmonės buvo suiminėjami, įkalinami, tremiami ar žudomi. Tai buvo didžiausioji ir svarbiausioji LKP(b) nusikalstamos veiklos sritis. Kitose sferose (pvz., prievartiniuose rinkimuose, rusinimo, dvasinės prievartos, karingojo ateizmo (tikinčiųjų ir Bažnyčios persekiojimo), tendencingo teisingumo vykdymo, antisemitizmo, ekonominio teroro ir kt.) LKP(b) veiklai buvo būdingi žmonių politinio diskriminavimo požymiai, turintys irgi nusikalstamą pobūdį.
5. Remiama represinių struktūrų, LKP (b) per trumpą laiką (1944-1945 m.) įsitvirtino Lietuvos gyventojų centruose. Sunkiau sekėsi išplėsti savo valdžios tinklą kaime. Čia atsiųsti partorgai, tapdavo aukščiausia vietos politine valdžia. Jie buvo vietos represijų iniciatoriai ir organizatoriai, pasižymėjo brutaliu elgesiu, antihumaniškais veiksmais ir amoraliu gyvenimo būdu. 1948 m. juos pakeitė partinių organizacijų sekretoriai.
6. Dauguma lietuvių komunistų demonstravo neigiamą požiūrį į savo tautą, tradicijas, bendrąsias tautos vertybes. Daugelis savanoriškai dalyvaudavo stalinizmo nusikaltimuose. . Daugelis nejautė jokių sąžinės skrupulų ir vėliau mažai kas apgailestavo dėl savo nusikalstamoms veiklos. Tarp vadovaujančią darbuotojų buvo komunistų, ypač inteligentų, kurie stengėsi šiek tiek švelninti stalininių jėgų puolimą, padėjo artimiesiems, gelbėjo

pažįstamus, kritikavo kai kuriuos Maskvos sprendimus, bet tai retos išimtys, neturėjusios jokios įtakos Lietuvos politiniam gyvenimui ir LKP(b) nusikalstamai veiklai.

7. Iš LKP(b) Maskva pirmaisiais pokario metais reikalavo spartinti sovietizaciją ir sugriežtinti represavimo politiką. VKP(b) CK 1944 - 1946 m. priėmė tris nutarimus, kuriuose griežtai kritikavo LKP(b) dėl nepakankamų veiksmų sovietizuojant Lietuvą. Šių nutarimų įgyvendinimą kontroliavo VKP(b) CK Lietuvos biuras ir LKP(b) CK biuras. Iš jų 1944 - 1953 m. išsirutuliojo LKP(b) CK biuro ir LKP(b) CK plenumų nutarimai ir rezoliucijos, kuriuose apstu šurkščių žmogaus teisių pažeidimų. Dokumentuose atkreipiamas dėmesys į įvairias sovietų valdžiai priešiškas žmonių grupes ar sluoksnius ("buržuazinius nacionalistus", "buožes", "reakcingąją dvasininkiją", "socialiai svetimus elementus" ir pan.). Šių žmonių atžvilgiu nutarimai numatė represines priemones arba jie buvo įtraukti į politiška nepatikimų žmonių ratą. 5-čio pabaigoje ir 6-čio pradžioje Sovietų Sąjungos komunistų partija įgyvendino valstybinę antisemitizmo politiką. VKP(b) kurstė politines ir ideologines antisemitines kampanijas, griebėsi represijų. Antisemitizmas oficialiai buvo įvardytas kaip kova su "sionizmu", "kosmopolitizmu" ir "masonrybe". VKP(b) vadovybė stengėsi išstumti žydus iš valstybės valdymo ir aktyvaus visuomenės gyvenimo.
8. Kartu su visa sovietine politine sistema į Lietuvą buvo perkelta stalininė kadrų politika - partinės nomenklatūros (elito) formavimo praktika, padėjusi komunistų partijai per trumpą laiką išplėsti savo kontrolę visoms valstybinėms, ūkinėms, kultūrinėms ir kitoms įstaigoms. Nomenklatūrai priklausantys žmonės - LSSR partinių ir sovietinių administracinių įstaigų vadovaujantys darbuotojai bei specialistai sudarė privilegijuotą Lietuvos valdininkų sluoksnį, kurio sudėtį ir kiekį neviešai reguliavo VKP(b) CK ir LKP(b) CK. Iš viso Lietuvoje 1952 m. buvo daugiau kaip 42 tūkst. nomenklatūrinių pareigybių. Pusė nomenklatūrinių buvo ne lietuviai, daugiausia rusakalbiai įvairių SSRS tautybių žmonės, atsiųsti VKP(b) CK.
9. Viena iš svarbiausių LKP(b) CK aparato struktūrų buvo LKP(b) CK biuras, kuris sprendė ne tik represinio pobūdžio (pvz., kaip sutriuškinti rezistenciją ar išstremti žmones), bet ir daugelį LSSR administracijos ūkinių, socialinių ir kt. klausimų (1944 -1947 m. svarbiausi Lietuvos sovietizavimo sprendimai buvo priimami VKP(b) CK Lietuvos biure). Visiems buvusiems biuro nariams tenka didžiausia (kartu su visa VKP(b) CK vadovybe) politinė atsakomybė ir kaltė dėl sovietinės okupacijos padarinių, prievartinės sovietizacijos, įvykdytų antihumaniškų ir antilietuviškų prieš lietuvių tautą.
10. LKP(b) CK I sekretorius Antanas Sniečkus - sovietinės santvarkos kūrėjas, svarbiausias lietuvių kolaborantas, ištikimas Maskvos vietininkas Lietuvoje. Jis visą gyvenimą išliko ištikimas marksistinio dogmatizmo, paklusnumo, nepakantumo priešingai nuomonei, tradicijoms. 1944 -1953 m. su jo vardu sietinas prievartinis Lietuvos sovietizavimas ir rusinimas, kovos su tautiniu pagrindžiu organizavimas, masiniai nekaltų žmonių trėmimai, įkalinimai, kitaminčių ir Katalikų bažnyčios persekiojimas, tautinės kultūros žlugdymas.
11. SSRS viena iš svarbiausių komunistinio režimo atramų buvo represinės struktūros (NKVD-MVD, NKGB-MGB, prokuratūra, specialieji teismai). Pokario Lietuvoje šios struktūros, vykdydamos VKP(b) CK ir SSRS centrinių represinių žinybų misiją, įgijo didelę įtaką, nes nuo jų veiklos, t.y. dėl kasdieninės kovos su lietuvių tautos pasipriešinimu, faktiškai priklausė sovietų valdžios ir konkrečiai komunistų partijos egzistavimas Lietuvoje.
12. SSRS represinės struktūros formaliai buvo pavaldžios partijai - VKP(b), tačiau Lietuvoje LKP(b) faktiškai šioms institucijoms administraciškai nevadovavo. LKP(b) CK neturėjo politinės galios pajungti sau visą represinį aparatą. Visos šios struktūros tiesiogiai priklausė SSRS centriniams žinyboms Maskvoje. Jose beveik nebuvo lietuvių, nes jais buvo nepasitikima. LKP(b) vadovybė dėjo pastangų išplėsti savo įtaką ir sulietuvinti šias institucijas, sukurti karinius-represinius lietuviškus dalinius, tačiau Maskva siekė išspręsti ginkluoto pasipriešinimo problemą tik savo karine-represine galia, paklusniems lietuviams palikdama tik komunistinio režimo įforminimo funkciją. LKP(b) vadovavimas buvo daugiau partinio-ideologinio pobūdžio. Bet jei 1945 - 1948 m. trėmimai buvo vykdomi tiesiogiai

vadovaujantis Maskvos nurodymais, 1949-1953 m. atsirado direktyvų dėl trėmimų patvirtinimo respublikinė procedūra, kurią pirmiausiai aprobuodavo LKP(b) CK.

13. LKP(b) CK biuro ir CK plenumų nutarimai įpareigo davė represines struktūras vykdyti bendrą sovietinio režimo stiprinimo ir valstybinio teroro politiką. Tačiau LKP(b) įvairių lygių grandys neturėjo galimybių kontroliuoti šių struktūrų veikios. LKP(b) ir represinių struktūrų nesutarimai buvo neesminiai sovietizuojant Lietuvą. Visos šios okupacinės administracijos institucijos buvo valdomos iš Maskvos.
14. 1944 m. LSSR okupacinės administracijos centrinėse ir vietos valdžios institucijose į vadovaujančias pareigas daugiausia buvo paskirti ne okupantai, bet buvę Lietuvos piliečiai, dažniausiai komunistai, kurie dėl ideologinių įsitikinimų, karjeristinių ar savanaudiškų interesų rėmė Sovietų Sąjungą. Jie savanoriškai bendradarbiavo su okupantais, turėjo valdingus administracinius įgaliojimus versti savo tėvynainius paklusti Maskvos nurodymams. Lietuvių komunistai buvo prieš nepriklausomą Lietuvą ir už Sovietų Sąjungą. Kadangi jie gynė ne Lietuvos, o SSRS, t.y. okupantų interesus, jų veikla vertinama kaip nusikalstamas bendradarbiavimas, talkininkavimas arba kolaboravimas.

BENDRA IŠVADA

Sovietų Sąjungos komunistų partija, būdama valstybės struktūros dalimi ir konstitucionavusi kaip vienintelė vadovaujanti visuomenės politinė jėga, pavertė pačią valstybę savo politinių interesų ir ideologijos instrumentu. Partijos rankose susikoncentravo visa reali politinė ir valstybinė valdžia. Pokario Lietuvoje demokratijos ir valstybės konstitucionalizmo regimybę sudarė įprasti valstybingumo atributai – aukščiausiosios valstybinės valdžios ir valdymo institucijos, konstitucija, rinkimai, teisėsaugos organų sistema. Šių ir kitų valstybingumo elementų pagalba buvo realizuojama komunistų partijos politika ir totalinė visuomenės kontrolė, draudžiama pasaulėžiūros laisvė, grubiai pažeidžiamos žmogaus elementarios teisės ir laisvės, vykdoma nusikalstama valstybinio teroro politika, represijos ir lietuvių tautos naikinimas.

Visi lietuvių tautos naikinimo ar represavimo svarbiausi politiniai sprendimai buvo priimti Maskvoje, komunistų partijos vadovybėje. Lietuvoje jiems pritarė visos okupacinės administracijos valdžios struktūros ir priėmė atitinkamus nutarimus dėl jų. Lietuvos komunistų partijos vadovybė (LKP(b) Centro komitetas, LKP(b) apskričių, miestų ir valsčių komitetai, partijos komitetų sekretoriai ir partorgai) tapo nusikalstamos veiklos įkvėpėja, vykdytoja ir organizatorė, vertė nusikalstamoje veikloje dalyvauti eilinius partijos narius, komjaunuolius, kitus sovietinio aparato funkcionierius, aktyvistus. Ji idėjiškai grindė, teisingo ir netgi skatino dalies lietuvių tautos naikinimą, įtraukė į jį visas LSSR valstybines struktūras. Visa komunistų partijos veikla rėmėsi stalinine klasių kovos aštrėjimo teorija. Ideologiniuose komunistų renginiuose viena socialinė gyventojų grupė buvo priešpriešinama kitai. Partijos nariai buvo raginami kurstyti žmonių nesutarimus, buvo įrodinėjama, kad vargingiausia gyventojų dalis yra pažangiausias socialinis sluoksnis.

Be Lietuvos komunistų partinės organizacijos, pokario metais Lietuvoje veikė dar kitos SSRS politinės struktūros: VKP(b) CK Lietuvos biuras ir Lietuvos Lenino komunistinė jaunimo sąjunga (komjaunimas). Šios organizacijos aktyviai prisidėjo prie sovietizacijos proceso, kovojo su rezistencija, dalyvavo represijose.

1944 – 1953 m. VKP(b) ir jos teritorinis padalinys – Lietuvos komunistų partija (bolševiku) – buvo nusikalstama organizacija, kuri vykdė nusikaltimus žmogiškumui, Lietuvos piliečiams ir valstybingumui. Komunistinis terorizmas ir politinės represijos palietė apie pusę milijono Lietuvos gyventojų. LKP niekad viešai neįvertino ar neatskleidė savo praeities ir nepripažino padarytų nusikaltimų.